

Kaisa Häkkinen 60 vuotta

Kaisa Mervi Maritta Ranta syntyi 17. marraskuuta 1950 Kouvolassa Jorma ja Raili Rannan perheeseen. Koulussa hänen lempiaineensa olivat historia ja saksan kieli, ja kansakoulun ekaluokkalaisena Kaisa arveli, että hänestä tulee opettaja. Kaisa on aina ollut kova lukemaan, ja koululaisen vapaa-ajan lukemistoon kuului muun muassa Carl Grimbergin *Kansojen historia*. Kaisa kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1969 Kouvolan yhteiskoulusta.

Yliopisto-opintonsa Häkkinen aloitti Helsingin yliopistossa syksyllä 1969. Pääaineena oli suomalais-ugrilainen kielentutkimus ja sivuaineina kotimainen kirjallisuus, fonetiikka ja yleinen kielitiede. Yleissivistyksen vuoksi Häkkinen opiskeli myös hieman sekä kansanrunoudentutkimusta että Rooman kirjallisuutta.

Fennougristiikkaa Häkkinen opiskeli professori Aulis J. Joen johdolla. Häkkinen on kuvaillut Joen opetusta innostavaksi, ja kipinä sanojen tutkimiseen syntyi Joen luennoilla, joista Häkkinen on kirjoittanut näin: ”etenkin sanahistoriaan ja etymologiaan liittyviä ongelmia ja näihin kytkeytyviä kulttuurihistoriallisia näkymiä hän [Joki] maalasi niin kiehtovin värein, että oppilas kuin itsestään alkoi pitää sanastontutkimusta yhtenä uralistiikan houkuttelevimmista osa-alueista”. Muita Häkkisen opettajia ovat olleet muun muassa Mikko Korhonen, Pekka Sammallahti, László Keresztes ja Ago Künnap.

Häkkisen opiskeluaika jäi lyhyeksi. Hän teki pro gradu -tutkielmansa kolmannen opiskeluvuotensa kevätlukukaudella, aloitti Turun yliopiston suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen assistenttina syksyllä 1972 ja valmistui filosofian kandidaatiksi 1973 Helsingin yliopistosta. Tutkielma käsitteli vogulin Sosvan murteen äännerakennetta. Turussa Häkkinen työskenteli ja aloitti jatko-opiskelun ja itsenäisen tutkimustyön professori Alho Alhoniemen alaisuudessa. Fonetikan opiskelu jatkui Turussa professori Kalevi Wiikin johdolla. Filosofian lisensiaatiksi Häkkinen valmistui Turun yliopistosta vuonna 1978. Lisensiaatin työn aiheena olivat eräät suomen kielen äännerakenteen luonteenomaiset piirteet ja niiden taustat.

Assistenttina Häkkinen toimi vuosina 1972–1979 ja 1981–1982. Hän hoiti Turun yliopistossa yleisen kielitieteen apulaisprofessuuria vuosina 1979–1981 ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professuuria vuonna 1983. Vuonna 1984 Häkkinen toimi muutaman kuukauden Suomen Akatemian nuorempana tutkijana, ja samana vuonna hän myös väitteli suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaineesta väitöskirjalla *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta*.

Syyslukukaudella 1984 Häkkinen siirtyi Åbo Akademin suomen kielen apulaisprofessoriksi, ensin viransijaisena, sitten vakinaisena haltijana. 1990-

luvun alussa Häkkinen hoiti vuoden ajan Turun yliopiston suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professorin virkaa, minkä jälkeen hän palasi jälleen Åbo Akademin suomen kielen apulaisprofessoriksi. Åbo Akademin suomen kielen ja kirjallisuuden professorina Häkkinen toimi vuosina 1993–1996, ja touku-kuussa 1996 hänestä tuli viran varsinainen haltija. Nykyisessä virassaan Turun yliopiston suomen kielen professorina Häkkinen aloitti syyslukukaudella 1999. Vuosina 1992–1993 ja 2001–2002 Häkkinen on toiminut Suomen Akatemian varttuneena tutkijana.

Häkkinen on ollut keskeisissä tehtävissä myös Turun yliopiston hallinnossa. Hän toimi kaksi kautta humanistisen tiedekunnan dekaanina ja yliopiston hallituksen jäsenenä vuosina 2004–2009. Tiedekuntaneuvoston jäsen Häkkinen on ollut vuosina 2000–2009 ja suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen laitosneuvoston jäsen vuosina 1999–2009.

Häkkinen on kuulunut Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen johtokuntaan (1994–2003, varajäsen 1988–1994, puheenjohtaja vuonna 2003) ja Kalevala-instituutin johtoryhmään (2004–). Suomen Akatemian Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan jäsen Häkkinen oli vuosina 1998–2000, ja hän kuului Suomen Unesco-toimikunnan kulttuurijaostoon vuosina 1999–2001. Suomalaisen Tiedeakatemian jäsen Häkkinen on ollut vuodesta 2002.

Häkkinen on ohjannut useita väitöskirjoja ja toiminut monesti esitarkastajana ja vastaväittäjänä eri yliopistoissa sekä kotimaassa että ulkomailla. Hän on toiminut myös asiantuntijana dosentuurien ja professuurien täytyissä sekä urakoinut kunnioitettavat määrät perinpohjaisia ja asiantuntevia refereelausuntoja tieteellisten aikakauskirjojen toimituksille.

Myös tieteellisten seurojen toimintaan Häkkinen on osallistunut aktiivisesti. Hän on Suomen kielitieteellisen yhdistyksen perustajajäsen ja toimi yhdistyksen sihteerinä vuosina 1977–1985. Suomalais-Ugri-laisen Seuran johtokuntaan Häkkinen on kuulunut vuodesta 1993. Suomen Kielen Seuran esimiehenä Häkkinen oli vuosina 2000–2009. Porthan-Seuran johtokunnassa Häkkinen on ollut vuodesta 2004, ja Mikael Agricola -seuran varapuheenjohtaja hän oli vuosina 2007–2009. Osakuntaelämässäänkin Häkkinen on ehtinyt olla mukana, vuodesta 2003 vuoteen 2009 Savo-Karjalaisen Osakunnan inspehtorin ominaisuudessa.

Häkkinen kuuluu Suomalais-Ugri-laisen Seuran Aikakauskirjan toimituskuntaan ja Finnisch-Ugrische Forschungenin, Sananjalan ja Virittäjän toimitusneuvostoon. Lisäksi Häkkinen on Auraica-lehden toimituskunnan jäsen, ja hän ehti vaikuttaa vuosia kulttuurilehti Hiidenkiven toimitusneuvostossa puheenjohtajana (1994–1996) ja jäsenenä (1997–2001).

Häkkinen on saanut tunnustusta tieteellisistä ansioistaan. Väitöskirjastaan hän sai Suomalais-Ugri-laisen Seuran palkinnon vuonna 1984. Samana vuonna hänet palkittiin myös Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Elias Lönnrot -palkinnolla. Teoksestaan *Linnun nimi* Häkkinen sai Tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon vuonna 2005. *Nykysuomen etymologinen sanakirja* palkittiin samana vuonna WSOY:n kirjallisuussäätiön tunnustuspalkinnolla. Lisäksi Häkkinen

sai vuonna 2005 Suomen tietokirjailijoiden tietokirjapalkinnon. Professoriliitto valitsi hänet vuonna 2007 vuoden professoriksi. Vuonna 2005 Häkkiselle myönnettiin Suomen Valkoisen Ruusun Ritarikunnan I luokan ritarimerkki.

Tutkijana Häkkinen on laaja-alainen. Keskeisimmiksi tutkimusaloiksi hahmottuvat etymologia ja sanahistoria, äänneoppi sekä kirjakielen historia. Häkkinen aloitti äänneopin tutkijana. Hän esitti muun muassa vokaalisynteesiin perustuvan analyysin suomen, unkarin ja ersämordvan vokaalifoneemien rajoista (1976, 1978) ja käsitteli tilastollisesti suomen kielen äännerakennetta (1977, 1982). Häkkinen ei ole jättänyt äänneoppia ohjelmastaan kokonaan myöhemminkään. Hän on arvostellut useita äänneopillisia tutkimuksia ja kirjoittanut oppikirjan *Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa* (1985; kolmas uudistettu painos 2002).

Äänneopillisista aiheista Häkkisen tutkimukset liikkuvat sanahistorian ja etymologian suuntaan. Väitöstutkimuksessaan *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta* (1984) Häkkinen käsitteli suomalais-ugrilaisten kielten etymologisen tutkimuksen perusteita ja metodiikkaa. Häkkinen on julkaissut monia sanojen historiaa käsitteleviä artikkeleita, ja myös hänen keskeisimmät monografiansa käsittelevät nimenomaan sanojen historiaa ja etymologiaa: *Mistä sanat tulevat: suomalaista etymologiaa* (1990), *Linnun nimi: kirjakielemme linnunnimistön historia* (2004), *Nykysuomen etymologinen sanakirja* (2004).

Häkkinen on tutkinut sanastoa myös sananmuodostuksen kannalta muun muassa suomen kielen yhdyssanoja käsittelevissä artikkeleissaan (1987, 1991). Häkkinen on tarkastellut myös sanoja kulttuurin kuvastajina, esimerkiksi esisuomalaista pyynti- ja maanviljelykulttuuria sanastohistorian kannalta (1999) ja kristinuskon vaikutusta suomen sanaston kehitykseen (2003). Häkkinen on tarkastellut sanojen historiaa ja etymologiaa myös aihepiireittäin: kasvinimet (1996, 2007), linnunnimet (1998, 2002, 2003, 2004), taudinimet (2005, 2007), soitinten nimet (tulossa). Varsinkin viimeisimmissä tutkimuksissa tarkastelun kohteena ovat olleet Mikael Agricolan teoksissa esiintyvät nimitykset. Viime aikoina Häkkisen tutkimukset ovat laajentuneet Agricolan teoksista 1500-luvun puolivälin käsikirjoituksiin.

Häkkisestä on tullut keskeinen vanhan kirjasuomen tutkija. Hän on säilyttänyt vanhan kirjakielen tutkimuksen tradition Turun yliopistossa muun muassa johtamalla Wanhan suomen seminaaria, joka on koonnut yhteen vanhan suomen varttuneet ja nuoret tutkijat eri puolilta Suomea. Häkkisen panos Mikael Agricolan juhluvuoden suunnittelussa ja toteuttamisessa oli valtava: kymmeniä esitelmiä, neljä kirjaa, liuta artikkeleita ja muita tekstejä, haastatteluita jne.

Ei ollut sattumaa, että Häkkinen oli Agricola-juhluvuoden kantava voima ja vanhan kirjakielen näkyvin asiantuntija, sillä vanhan kirjakielen tekstit olivat tulleet Häkkisen tutkimusaineistoksi viimeistään hänen toimittaessaan ensimmäistä etymologista sanakirjaansa (1987). Tuossa sanakirjassa suomen vanhan kirjakielen osuus on laajempi kuin aikaisemmissä etymologisissa sanakirjoissa.

Perehtyminen kirjakielen kehitykseen on tuottanut myös kirjakielen historiaa käsittelevän kirjan *Agricolasta nykykieleen: suomen kirjakielen historia* (1994).

Etymologisen tutkimuksen lisäksi Häkkinen on käsitellyt laajemminkin artikkeleissaan ja teoksissaan fennougristiikan ja kielihistorian tutkimusta. Häkkinen on kirjoittanut myös fennougristiikan ja fennistiikan oppihistoriasta sekä muun muassa suomen ja ruotsin kielen suhteista. Vuodet Suomen Kielen Seuran esimiehenä ja humanistisen tiedekunnan dekaanina saivat Häkkisen käsittelemään monissa kirjoituksissaan suomen kielen asemaan sekä kieleen ja valtaan kytkeytyviä kysymyksiä.

Tieteellisten monografioiden lisäksi Häkkinen on kirjoittanut monia oppikirjoja, esimerkiksi *Suomen kielen sanaston historiallista taustaa* (1985), *Kielitieteen perusteet* (1994) ja *Suomen kielen historia 2: Suomen kielen tutkimuksen historia* (2008). Vanhan kirjakielen vilkastuneen tutkimuksen myötä Häkkinen on julkaissut uusia editioita vanhoista suomenkielisistä kirjoista, kuten Agricolan *Abckiriasta* (2007), Lizeliuksen *Suomenkielisistä Tieto-Sanomista* (2008) ja 1600-luvulla ilmestyneestä poikien keskusteluoppaasta *Formulae puerilium colloquiorvm* (2009). Moni suomen kielen opiskelija on päässyt harjoittelijana osallistumaan näihin julkaisuhankkeisiin.

Häkkisen kirjoittamat kymmenet kirja-arviot ansaitsevat myös maininnan, sillä arvostelujen kautta hän on toisaalta osallistunut tieteelliseen keskusteluun, toisaalta tehnyt kollegojensa työtä tunnetuksi. Selvästi havaittava piirre Häkkisen tutkimustoiminnassa on yhteistyön tekeminen eri alojen tutkijoiden kanssa. Yhteistyö onkin välttämätöntä, kun tutkimusaiheet sivuavat monia tieteenaloja, kuten lintu- ja kasvitiedettä tai kirkkomusiikkia.

Uusimpia tutkimushankkeita ovat muun muassa linnunnimien etymologinen sanakirja ja Mikael Agricolan sanakirja. Häkkinen on mukana myös muun muassa Comparative History of Nordic Literary Cultures -hankkeessa, jossa hän tutkii suomen kielen osalta, miten ja milloin ovat syntyneet ensimmäiset Raamatut pohjoismaisilla kielillä ja miten ne ovat vaikuttaneet kirjakielten kehitykseen.

Häkkinen on tunnettu tieteen popularisoija. Hän kirjoittaa lehtiin kolumneja, käy pitämässä esitelmiä, vastailee sanastoa koskeviin kysymyksiin ja kirjoittaa tarvittaessa vaikkapa Aku Ankkaa agricolalaisittain. Kotikunnassaan Paimiossa Häkkinen tunnetaan kulttuurivaikuttajana. Koti tarjoaa rauhan miehille harrastuksille: puutarhanhoidolle ja vanhojen kirjojen tutkailulle.

Tällä kirjalla ystävät ja työtoverit sekä Suomalais-Ugrilainen Seura haluaivat toivottaa onnea ja antoisia työvuosia 60 vuotta täyttävälle Kaisa Häkkiselle. Juhlakirjan aiheet, suomen ja sen sukukielten sanaston historia sekä kirjakielten kehitys, on valittu päivänsankarin keskeisten tutkimusalojen mukaan.

Tanja Vaittinen